

8.22x34	1	עמוד 10	מקור ראשון - כותרת	03/10/2014	44568522-6
ור בועז סנג'רו ראש החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגי - 26330					

בועז סנג'רו

הרשעות מפח הזבל

במשך שנים הולכו השופטים שולל על ידי ממצאים מדעיים שלמעשה אינם מהימנים כלל. הגיע הזמן להסדרה של העדויות המדעיות המוגשות לבית המשפט

משקלה של חוות דעת בדבר התאמת טביעת נעל הוא אפסי, וזאת לאחר שבמשך שנים רבות קיבלו השופטים תחום מפוקפק זה כמדע לכל דבר.

לאחרונה התבקשתי להרצות בפני שופטים על הנושא "ראיות מדעיות מול מדע זבל". בסיום הרצאתי הודה לי השופט שהיה מארגן ההשתלמות, וסיפר שמכיוון שאני "שוחה נגד הזרם" הייתה לו התלבטות אם למקם את הרצאתי בתחילת שבוע ההשתלמות או בסופו. בתשובה אמרתי לשופטים כי חשובה בהרבה העובדה שכמעט כל המרצים בהשתלמות הם שוטרים – עובדי המעבדות הפורנזיות המשטריות. הצעתי לשופטים ללמוד על ראיות מדעיות לא מטכנאי המעבדות המשטריות אלא מאנשי האקדמיה – למשל מהפרופסורים במכון ויצמן למדע. על כך השיב המארגן בצער: "הבעיה היא שלא לגבי כל אחד מהתחומים הפורנזיים יש עיסוק מחקרי באוניברסיטאות".

מיד הצעתי לשופטים כך: "הרי לכם מבחן סף קל להפעלה שיסייע לכם למנוע כניסה של מדע זבל לבתי המשפט. כאשר מוצגת בפניכם 'ראיה מדעית' שאין לגביה עיסוק במכון ויצמן למדע, בטכניון או במוסד אקדמי דומה, זוהי ההוכחה לכך שכלל לא מדובר במדע". אין פירוש הדבר שיש לקבל כל ראיה המבוססת על תחום שיש אליו התייחסות אקדמית משמעותית, אך כשאין התייחסות כזו – בוודאי לא מדובר במדע. זהו מבחן סף קל להפעלה בהשוואה למבחן המקובל, שאותו קשה לשופטים להפעיל, משום שאינם מדענים. יש בכוחו לייתר את המבוכה שבהפעלה לא נכונה של המבחן המקובל. אילו הופעל "מבחן מכון ויצמן למדע" על ידי בתי המשפט, לעולם לא היו מקבלים כראיה מדעית את חוות הדעת שהגישו מומחים שרלטנים בדבר השוואת שיער מבעד לעדשת המיקרוסקופ, בדבר טביעות נעליים ובדבר השוואת קול, ולא היו מרשיעים ושלוחים למאסר אנשים – חלקם חפים מפשע – על בסיס ראיות המבוססות על מדע זבל.

פרופ' בועז סנג'רו הוא ראש החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגיה במרכז האקדמי למשפט ועסקים שברמת-גן

בפסק הדין הראשון שבו הורשע רומן זורוב ברצח הנערה תאיר ראדה ז"ל התבסס בית המשפט המחוזי בנצרת על חוות דעת של שוטר, המתיימרת לקבוע זהות בין טביעת נעל שנמצאה בזירה לבין הנעל הנחשדת כמקור הטביעה.

לאחר ההרשעה, במסגרת הערעור בפני בית המשפט העליון, הגישה הסנגוריה הציי בורית חוות דעת של מומחה אמריקני נודע שלפיה כלל לא מדובר בטביעת הנעל של זורוב, הכיצד תיתכן סתירה חזיתית בין חוות דעת של מר מחים שונים? ההסבר הוא שכלל לא מדובר בתחום מדעי, אלא במה שמכונה בעולם "junk science" – מדע זבל. באופן דומה, במשך עשרות שנים נהגו מומחים שרלטנים להתייצב בבתי המשפט ולהעיד שמצאו זהות בין שיער מזירת הפשע לבין זה של הנאשם, לאחר שבי חנו את השיער מבעד לעדשת המיקרוסקופ. אינספור נאשמים הורשעו ונשלחו לכלא גם על בסיס ראיה 'מדעית' כזו, אצלנו ובמדינות אחרות. רק כשהחלו לבצע השוואות גנטיות של שיער התברר שהייתה זו שרי לטנות מצד ה"מומחים", ושלא ניתן לקבוע התאמת שיער בעזרת מיקרוסקופ.

בדו"ח משנת 2009 של המכון הלאומי האמריקני למדע נבחנו בקפידה סוגים אלה ואחרים של "ראיות מדעיות", ונקבע שאין להן כל בסיס מדעי. המחקרים מלמדים על תתי-תרבות לא מדעית שהתפתחה במעבדות המשטריות, כשמומחי המשטרה, העובדים באופן הדוק עם חוקרי המשטרה ועם התובעים, משתדלים לרצות אותם ולקשור את החשודים והנאשמים לזירות הפשע תוך פיתוח יצירתית של "מדע" פורנזי. בדרך כלל עובדי המעבדות אינם מדענים אלא טכנאים המבצעים בדיקות מסוימות, ואשר אינם מסוגלים ליצור ניסויים מדעיים שיבחנו את התקפות ואת המהימנות של הבדיקות הללו. למרות זאת, הם נוטים להעיד בבתי המשפט שלבי דיקות יש תקפות ומהימנות גבוהות מאוד וששיעור הטיעויות אפסי. זאת, למרות שאין מחקרים אמפיריים או אחרים או בסיסי נתונים התומכים בהשערות הללו.

רק לאחרונה, בפסק הדין בפרשת מצגורה, קבע בית המשפט העליון נכונה כי